

בדלתיים כ תוחות

מי אחראי על "התאבדות כלכלית"

האם לקוח יכול להסתמך על חובת האמון שחב הבנק כלפיו כתרופה לכל נזק שביצע בעצמו, באופן רשלני, בחשבונו? מסקנות מפסק דין של בית המשפט העליון על חלוקת הסיכונים בין הבנק ללקוח

על 12 מיליון שקל. או אז הגיש הבנק תביעה נגד הלקוחה.

באופן תקדימי, קבעה השופטת כי "הבנק אמור לשמש אפוטרופוס למתאבד הכלכלי", והטילה עליו אחריות למניעת "התאבדותו הכלכלית" מכוח הדוקטרינה של אשם-תורם. השופטת קבעה כי היה על הבנק לעצור את פעילות הבן בחשבון ולסרב לבצע את הפעולות שביקש לבצע, על אף ייפוי הכוח שניתן לו לצורך כך.

לאור האמור, נקבע בפסק הדין כי הבנק יישא במחצית ההפסדים שנגרמו ללקוחה.

במסגרת הערעור שהגישו שני הצדדים, ביטל בית המשפט העליון (השופטים חיות, שהם וברון) את פסק דינה של השופטת, ובהכרעה על דרך הפשרה, הפחית את שיעור חלקו של הבנק בהפסדי הלקוחה מ-50% ל-25%.

כאן המקום לציין כי הלכה מושרשת וידועה היא כי בנק חב חובת זהירות וחובת אמון כלפי לקוחותיו כמו גם חובת תום לב מוגברת. אולם, ספק רב אם נסיבות עניין זה הצדיקו הרחבה של חובת האמון וחובת תום הלב, והטלה, יש מאין, של חובה על הבנק לשמש כאפוטרופוס או כמעין יועץ משפטי או פיננסי ללקוחותיו. לגישתנו, עם כל הכבוד הראוי, לא נכון לקבוע מסמרות בכך שלבנק אחריות לעצור את פעילותו של לקוחו שהוא "מתאבד כלכלי".

פסק דינו של בית המשפט דורש, למעשה, מהבנק להימנע

עו"ד טלי גראיפר

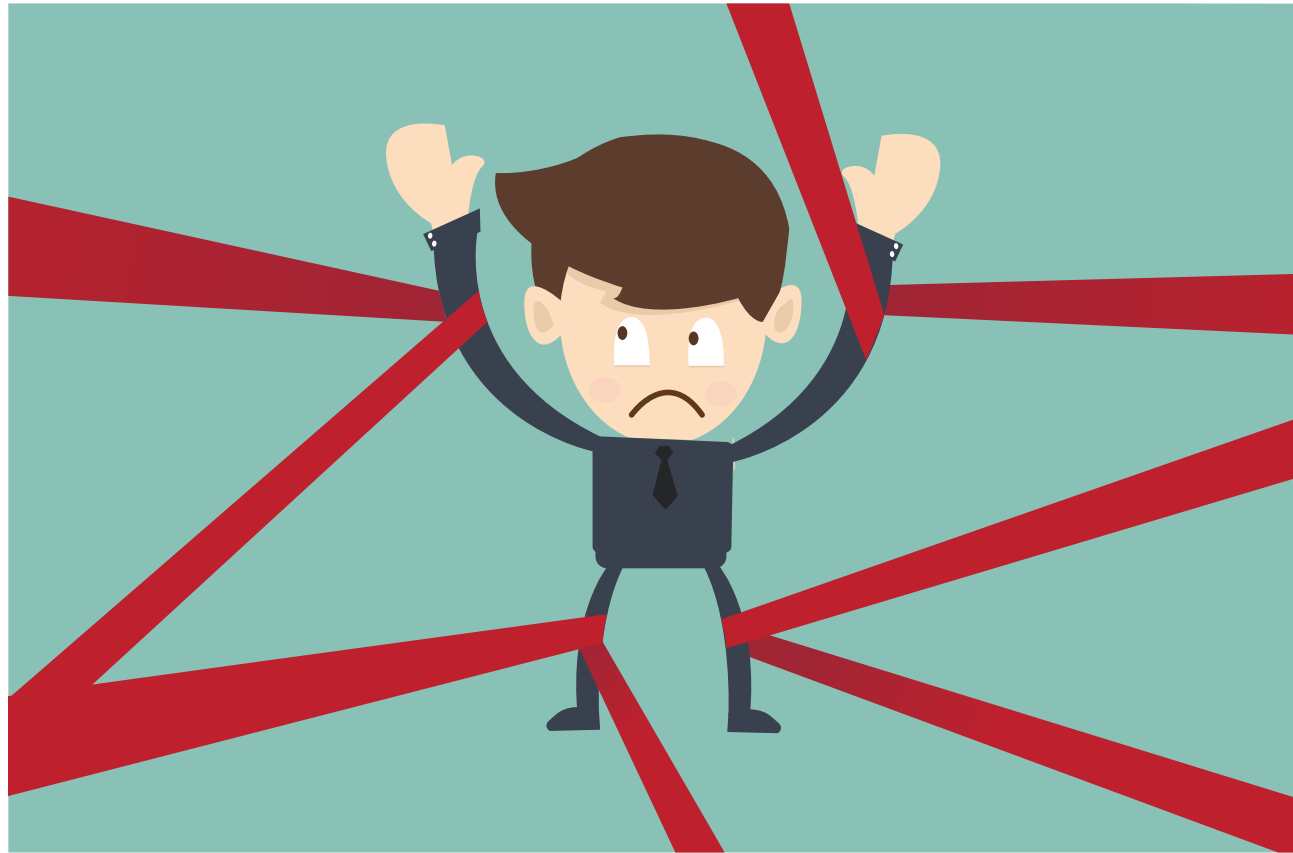
עו"ד עפר בר-און

בתחילת יולי השנה ביטל בית המשפט העליון (ע"א 6934/13 בנק מזרחי טפחות בע"מ נ' אורלי הרן) את פסק הדין של שופטת בית המשפט המחוזי בתל אביב (ת"א 2150/08 כנ"ל) דרורה פלפל, שבו נקבע כי לבנק יש אחריות למנוע מלקוח "התאבדות כלכלית" בפעילותו הפיננסית. עם זאת, אגב

ביטול פסק הדין, וכפסק דין על דרך הפשרה, קבע בית המשפט העליון כי בנק המזרחי יישא ב-25% מהחוב שנוצר באותו מקרה. שבועיים לאחר מכן, פרסמה השופטת (בדימוס) פלפל מאמר (במדור המשפט של עיתון "גלובס"), בו טענה כי "ההלכה החדשה שיצאה מבית המדרש של בית המשפט המחוזי", כלומר הפסיקה שהיא עצמה נתנה, "נותרת שרירה וקיימת, וגם קיבלה חיזוק ואישור... מבית המשפט העליון". עם כל הכבוד, ברצוננו לחלוק על דבריה אלו של השופטת בדימוס ולנמק מדוע מוטב כי פסק דינה לא יעמוד.

מקרה זה, שהתגלגל לפתחה של השופטת פלפל, עניינו בלקוחה משכילה בעלת תארים אקדמיים במשפטים ומינהל עסקים, שהעניקה לבנה ייפוי-כוח לבצע פעולות בחשבון בנק שפתחה, לצורך ביצוע פעולות המוגדרות "בסיכון גבוה". ואכן, במשך תקופה של כשלוש שנים ביצע הבן פעולות ספקולטיביות "בסיכון כספי בלתי מוגבל" בידיעת אמו, הלקוחה. פעולות הבן הובילו להפסד כל כספיה של אמו בחשבון וליצירת חובות כלפי הבנק בסכום העולה

אילוסטרציה: שאטרסטוק

עשויה להצדיק הדלקת "נורת אזהרה" אצל הבנק, הרי כאשר מדובר בפעולות אשר נעשות על פני מספר שנים (כבעניין הנדון), נראה שאין עוד סיבה לפקפק בשיקול דעת הלקוח.

לכן, גם אילו סברנו שיש מקום לקבוע חובה כללית על בנק כלפי "מתאבד כלכלי", ספק אם הנסיבות שמתוארות בפסק הדין מצדיקות הטלת חובה זו על הבנק. כאמור, מדובר בלקוחה משכילה; חשבון הבנק נפתח לצורך ניהולו על-ידי בנה על-פי ייפוי-כוח; הלקוחה חתמה על כל המסמכים הרלבנטיים; היא הזרימה כספים נוספים לחשבון לבקשת בנה; הלקוחה הפגינה חוסר עניין בנעשה בחשבון ובאזהרות הבנק שהופנו אליה מעת לעת בדבר מצב החשבון והחריגות בו. ללמדך, כי הגב' הרן הייתה מודעת לטיב הפעילות בחשבונה ולסיכון הכרוך בה, אך נותרה אדישה לתוצאות הפעולות של מיופה הכוח שלה.

בכל מקרה, נראה לנו כי בנסיבות המקרה הזה חיוב הבנק באשם תורם בגובה 50% מגובה החוב היה גבוה באופן בלתי סביר. גם אם קיימת לבנק אחריות מסוימת כלפי לקוחו, הרי בראש ובראשונה האחריות לנוק שנגרם מוטלת על הלקוח עצמו. הטלת אחריות שווה על הלקוח ועל הבנק משנה, לדעתנו, את חלוקת הסיכונים והסיכויים בין הצדדים באופן בלתי סביר. לגישתנו, אין הלקוח יכול להסתמך על חובת האמון שחב הבנק כלפיו כמזור לכל נזק שביצע בעצמו בחשבונו, שעה שהוא עצמו "עוצם עיניים" באופן רשלני. ■

מלבד את הכשרות המשפטית של הלקוח לביצוע פעולות מסוימות. מדובר בסנקציה חמורה, אשר ספק אם ניתן לאפשרה כמדיניות משפטית, קל וחומר בלא אישור מיוחד של בית המשפט. סירובו של בנק לבצע פעולה שהלקוח דורש את ביצועה מהווה גם הפרה של הסכמים בינו לבין לקוחו ושל חובות הנאמנות שלו כלפיו. הבנק אינו מחויב להסכים לפעולות הלקוח, הגיון או כדאיותו, כדי שתחול עליו חובה לבצען. יתרה מכך, בסירובו, חושף גם הבנק את עצמו לתביעה מצד הלקוח בגין הנזק שעשוי להיגרם ללקוח כתוצאה מסירובו. פסק הדין של השופטת פלפל אף אינו מעניק לבנק חסינות מפני תביעת לקוח, מקום שבו יפעל הבנק ליישום הוראות פסק הדין ויסרב לבצע את הוראות הלקוח. יתרה מכך, הטלת חובה כאמור על הבנק במקרים של השקעות ספקולטיביות עלולה להוביל לתוצאה הבלתי רצויה, של שלילה גורפת ביכולת הפעולה של לקוחות הבנק בענפי מסחר שונים בניירות ערך המקובלים היום בארץ ובעולם. אנו מסופקים שלכך כיוון בית המשפט. זאת ועוד, מאחר ו"התאבדות כלכלית" יכולה להתקיים גם במקרים שבהם הסכום שבסיכון נמוך מהסכומים שהיו כרוכים במקרה האמור, הרי משמעות הדבר היא הטלת חובה בלתי סבירה על הבנק לבדוק כל פעולה של כל לקוח, גם בהיקפים כספיים צנועים, וכן את איתנותו הפיננסית אף מעבר לבדיקת חשבונותיו בבנק עצמו. ולמעלה מכך, בעוד שביצוע פעולה חריגה בודדת

עו"ד עפר בר-און הוא שותף בכיר במשרד שביט בראון גלאון צין יגור ושות', ועו"ד טלי גראיפר היא עו"ד במשרד